University of Sistan and Baluchestan

Journal of Lyrical Literature Researches

Print ISSN: 2008 - 5737
Online ISSN: 2538 - 5011

Homepage: https://jllr.usb.ac.ir

Analysis of the Novel Love and Other Things Based on Sternberg's Love Triangle

Ahmad Heidari Goujani[1]✉ | Mohsen Zolfaghary[2] | Hasan Heidari[3] | Hojjatalah Omidali[4]

1. Corresponding author, PhD of Persian Language and Literature Department, Arak University, Arak, Iran. Email: Ahmad_heidari53@yahoo.com
2. Professor of Persian Language and Literature Department, Arak University, Arak, Iran. Email: M-zolfaghary@araku.ac.ir
3. Professor of Persian Language and Literature Department, Arak University, Arak, Iran. Email: h-haidary@araku.ac.ir
4. Assistant Professor of Persian Language and Literature Department, Arak University, Arak, Iran. E-mail: omidali@araku.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received:
2 August 2021
Received in revised form:
20 April 2024
Accepted:
8 May 2024
Published online:
30 March 2025

Keywords:
Sternberg's love triangle, Mustafa Mastour, love and other things

ABSTRACT

In the love triangle theory, Sternberg examines the types of stable and unstable romantic relationships of couples. Mustafa Mastour is one of the contemporary romance writers whose love is the focal point of his stories. In the novel "Love and Other Things", Mastur narrates the story of the conflict between love and other things. The purpose of this research is to analyze this novel based on the love triangle theory, which tries to answer this question with a descriptive-analytical method: based on the love triangle theory, what types of love are there in the novel Love and other things, with what elements and characteristics? In this novel, each of the characters express their views on love and other concepts such as wealth, revenge, forgiveness, loyalty, etc., based on their words and dialogues, while reflecting a part of their existence. The four characters advance the main narrative of the story in the form of dialogue by strengthening the conflict and creating suspense, and sometimes with sub-narratives, they provide the conditions for the acceptance of Plot for the audience's mind. The excessive preoccupation of Hani - the main character of the story - makes the situation darker for him. His love for the swallow and the finding of Iskandar and his marriage with the swallow are a crystallization of love and other things in his being that undergo changes throughout the narrative. According to the love triangle theory, the romantic relationships of the characters in this novel are compatible with transcendental love (commitment + intimacy + passion), sad love (passion) and petty love (lacking all three components), romantic love (intimacy + passion) which It can help to better understand the meaning of love and the hidden layers of the text of this narrative and justify the phenomena related to emotional relationships.

Cite this article: Heidari Goujani, Ahmad., Zolfaghary, Mohsen., Heidari, Hasan., Omidali, Hojjatalah. (2025). "Analysis of the Novel Love and Other Things Based on Sternberg's Love Triangle". *Journal of Lyrical Literature Researches*, 23(44), 117-136. http//doi.org/10.22111/jllr.2024.39408.2959

© Heidari Goujani, Ahmad., Zolfaghary, Mohsen., Heidari, Hasan., Omidali, Hojjatalah. Publisher: University of Sistan and Baluchestan.

1. Introduction

Among the various theories that have defined and described love, its types and its components, Sternberg's love triangle theory is more famous in the field of love psychology. Sternberg is among the thinkers who analyzed the nature of its components with a different attitude towards love. Sternberg considers the three dimensions of love to be intimacy, commitment, and passion, and based on this, he proposed the theory of the love triangle. The intimacy dimension shows the warm emotional relationship between the lover and the beloved, and this component refers to the dependence, connection and closeness of feelings in friendly relationships. The dimension of commitment shows commitment and responsibility in a romantic relationship. The dimension of passion, passion and lust looks after the attractiveness and sensuality of the romantic relationship and includes actions such as touching, flirting, hugging, kissing, etc. The presence of these elements - intimacy, commitment and passion - in the romantic relationship of the characters is the reason for the formation of conflict and the creator of the personality characteristics of the lover, the beloved and the rival in the majority of romantic works with a romantic theme. By examining love in the framework of these components, different forms of love are formed according to the combination, strength and weakness of each of these components.

Mustafa Mastour is one of the contemporary romance writers who has tried to draw the dimensions and manners of love in his stories and has consistently prioritized diversity and quality in his work. Love is the focal point of his stories, wing after wing of which, female characters have a significant presence, and it is the most representative and modernized of the old love stories.

The novel "Love and other things" is the story of love and other things; A character who sees everything in love in contrast to the other three characters who think of something other than love for life. One personality considers money as a priority over love, and another believes that in order to have a comfortable life, love should be thrown in the trash. The story is about an Ahwazi boy who is accepted to Tehran University and stays in Tehran after graduation. According to him, it is for three reasons: good money, great food and beautiful girls. Of course, this character does not eat good food, does not earn a lot of money, and does not go to girls during the story. He rents a room with two people in an old house. He meets a girl named Prasto who is a bank employee and falls in love with her. This novel narrates the adventures and struggles of this love as well as the history of Hani's people around. Another point of the story is tying the main character's life to the Iran-Iraq war; The narrator remembers different stages of his life with the events of Holy Defense.

2. Research methodology

In this novel, Mustafa Mastour tries to depict concepts such as revenge, loyalty, holy defense, forgiveness and everyday life in addition to love. This research aims to analyze the types of love in this novel based on the love triangle theory with a descriptive-analytical method and to answer the question that according to the love triangle theory, the characters of the novel "Love and other things" are involved in what kind of love. And what features and components do they have?

3. Discussion

Most of the love stories have a clichéd and general form that a man and a woman become interested in each other, and obstacles arise that the climax of the story is the description of these obstacles and how to react to these obstacles and solve them. Therefore, how to talk about love is very important in romance stories. The main plot of this novel is love, and the plot of love is actually the plot of the characters because it is the parties/couples in love who form this plot. There are three stages in the love story of this novel: in the first stage, the lovers find each other and fall deeply in love with each other, but at the end of this stage, obstacles are created for some reason. In the second stage, efforts are made to make this connection happen. At this stage, the focus is on that character - Hani - who makes this effort. In the third stage, the obstacles are removed and the lovers meet. Each of the characters in these novel experiences a type of love that will be discussed below.

4. Conclusion

The novel "Love and other things" examines the place and contrast of love in human life with other things from the point of view of several fictional characters and believes that the existence of only one component in love does not bring a person to excellence and balance. In this novel, according to Sternberg's theory, we found three types of love. This narrative depicts characters who consider love superior to other matters in their lives and see everything in love. In contrast to this group of characters, he draws other characters who, in the face of love, consider other things - wealth, revenge, everyday life, world view - superior and reach a stage in life and realize that neither love nor other things alone. They do not help man and his biological reality, and it is only by combining all the elements that one can imagine an almost normal and normal person who can create a normal life for himself.

Among the eight types of love, the love between Swallow and Iskandar, before marriage is considered as Sudai love (passion without commitment and intimacy), and the love after marriage between Swallow and Hani, and the love of Musa Nagara for Aqdas is transcendental love (intimacy, commitment, passion and passion). knew

Hani's initial love for the swallow before marriage is due to infatuation and infatuation. In this type of love, the dimension of passion (lust) dominates their relationship, and it is a kind of one-sided and sadistic love that Hani has towards the swallow. With great courage, Hani reveals his love for the swallow and believes that, without the murder incident, he will lose an opportunity that cannot be compensated, and with this bold action, he brings the narrative to the climax, that this instability of Hani's character is a sign of his true love. Is.

Swallow, by breaking the promise of love, does not take care of Hani's personality. The mistress leaves the lover and persecutes him and causes the lover's personality to undergo a mental crisis. Hani goes crazy for not reaching the swallow.

Iskanderkhatti respects the character of Prasto and Hani and does not complain about Hani out of respect for Prasto. After breaking away from Iskandar, Prasto respects Hani's character and marries her, and the story ends with a happy ending.

According to Muradsarmeh and Karimjojo, love is of a kind that lacks all three components of the love triangle.

5. References

Ahmadi Khorasani, N. (2003). *Women under the shadow of the father of the chosen ones*, first edition, Tehran, Tehsehan.

Azari, G. Nabian, F. (2011). Analysis of the content of non-verbal communication of the characters in Simin Daneshvar's selected works, *Social Sciences, Culture of Communication*, No. 2, pp. 103-144.

Bauman, Z. (2005). *Eshq Siyal*, translated by Sabeti,F. first edition, Tehran, Phoenix.

Fromm, E. (2001). *The Art of Loving*, translated by Soltani, P.20th edition, Tehran, Marwarid.

Lamy, L. (2009). *L'impact du soutien social sur la santé. In Jacques Lecomte (Dir.)*, Introduction à la psychologie positive. Paris: Dunod.

Mahmoudi, G. Al-Katb, L.H. (2009). The relationship between love styles and marital satisfaction, *Psychological Research Quarterly*, Volume 2, No. 6, pp. 114-10.

Majd, O. Majd, P. (2018). Sternberg's love triangle theory and its adaptation to Saadi's ideas, *Social Sciences, Women in Culture and Art*, Volume 2, Issue 4, pp. 81-89.

Mastour, M. (2019). *Love and other things*, 14th edition, Tehran, Cheshme.

Pourjavadi, N. (2004). *Acquaintances of the Way of Eshq*, first edition, Tehran, academic publication.

Ross, A, A. (2007). *Personality Psychology (theories and processes)*, translated by Siavash Jamalfar, fifth edition, Tehran, Ravan.

Sabri, A. M. (2010). *Hadith Eshq (Love from the point of view of four thinkers)*, first edition, Tehran, scientific publication.

Salmon, R., Arash. N. (2016). The Virtue of Love, Philosophy and Words, *Book Review*, No. 43, pp. 320-56.

Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, Volume 93, Issue 2, 119.

Sternberg, R. J. (2002). *love is a story*, translated by Shamlou,F. first edition, Tehran: Golshahr.

Sternberg, R. j. (2016). *A love story*, translated by Bahrami,A. 7th edition, Tehran, Javane Rushd

Sternberg, R. J., & Barnes, M. L. (Eds.). (1988). *The psychology of love*. Yale University Press.

Sternberg, R.J. (2015). *Psychology*, translated by seyed kamakl kharazi, Tehran: samt.

Vogler, C. (2007). *Mythical structure in screenplay*, translated by Abbas Akbari, first edition, Tehran: Nilofer.

پژوهشنامه ادب غنایی

شاپا چاپی: ۵۷۳۷-۲۰۰۸
شاپا الکترونیکی: ۵۰۱۱-۲۵۳۸

Homepage: https://jllr.usb.ac.ir

تحلیل رُمان «عشق و چیزهای دیگر» براساس مثلث عشق استرنبرگ

احمد حیدری گوجانی[۱]✉ | محسن ذوالفقاری[۲] | حسن حیدری[۳] | حجت‌الله امیدعلی[٤]

۱. نویسندهٔ مسئول، دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه: Ahmad_heidari53@yahoo.com

۲. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه: M-zolfaghary@araku.ac.ir

۳. استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه: h-haidary@araku.ac.ir

٤. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه: h-omidali@araku.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقالهٔ پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱٤۰۰/۰۵/۱۱
تاریخ بازنگری: ۱٤۰۳/۰۲/۰۱
تاریخ پذیرش: ۱٤۰۳/۰۲/۱۹
تاریخ انتشار: ۱٤۰٤/۰۱/۱۰

واژه‌های کلیدی:
مثلث عشق استرنبرگ، مصطفی مستور، عشق و چیزهای دیگر

چکیده

استرنبرگ، در نظریهٔ مثلث عشق، به بررسی انواع روابط پایدار و ناپایدار عاشقانهٔ زوجین می‌پردازد. مصطفی مستور، یکی از عاشقانه‌نویسان معاصر است که عشق، نقطهٔ کانونی داستان‌های او است. مستور، در رمان «عشق و چیزهای دیگر»، ماجرای تقابل عشق با مسائل دیگر را روایت می‌کند. هدف پژوهش پیش‌رو، تحلیل این رمان براساس نظریهٔ مثلث عشق است و سعی دارد با روش توصیفی-تحلیلی به این سؤال پاسخ دهد: براساس نظریهٔ مثلث عشق، در رمان عشق و چیزهای دیگر، چه نوعی از عشق و با چه مؤلفه‌ها و ویژگی‌هایی وجود دارد؟ در این رمان، هرکدام از شخصیت‌ها با تکیه‌کلام‌ها و دیالوگ‌هایی که دارند، ضمن اینکه بخشی از وجود خود را منعکس می‌کنند، دیدگاه خود را دربارهٔ عشق و مفاهیمی دیگر چون ثروت، انتقام، گذشت، وفاداری و...، بیان می‌دارند. چهار شخصیت، روایتِ اصلی داستان را در قالب گفت‌وگو، با تقویت کشمکش و ایجاد تعلیق، به پیش می‌برند و گاهی اوقات با خرده‌روایت‌ها، شرایط پذیرش پی‌رنگ را برای ذهن مخاطب فراهم می‌سازند. دل‌مشغولی بیش از حد هانی (شخصیت اصلی داستان)، شرایط را برای او تیره‌تر می‌کند. عشق او به پرستو و آمدن اسکندر به میان و ازدواج اسکندر با پرستو، تبلوری از عشق و چیزهای دیگر در وجود او است که درطول روایت، دستخوش تغییر می‌شود. روابط عاشقانهٔ شخصیت‌های این رمان مطابق با نظریهٔ مثلث عشق، با عشق متعالی (تعهد+ صمیمیت+ شور و اشتیاق)، عشق سودایی (شور و اشتیاق)، عشق کذایی (فاقد هرسه مؤلفه) و عشق رمانتیک (صمیمیت+ شور و اشتیاق) تطابق دارد که می‌تواند به فهم بهتر معنای عشق و لایه‌های پنهان متن این روایت کمک کرده و پدیده‌های مرتبط با روابط عاطفی را توجیه کند.

استناد: حیدری گوجانی، احمد؛ ذوالفقاری، محسن؛ حیدری، حسن؛ امیدعلی، حجت‌الله. (۱٤۰٤). «تحلیل رُمان «عشق و چیزهای دیگر» براساس مثلث عشق استرنبرگ». *پژوهشنامهٔ ادب غنایی*، ۲۳(٤٤)، ۱۱۷-۱۳٦.

http//doi.org/:10.22111/jllr.2024.39408.2959

CC BY NC

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان.

© حیدری گوجانی، احمد؛ ذوالفقاری، محسن؛ حیدری، حسن؛ امیدعلی، حجت‌الله.

۱- مقدمه

عشق، یکی از نیازهای حیاتی بشر و از اصلی‌ترین انگیزه‌های شکل‌گیری روابط، تشکیل خانواده و تداوم آن است. از منظر روان‌شناسان، عشق پدیده‌ای چندبُعدی و پیچیده بوده که نیرویی فعال برای ارتباط با دیگران است و می‌تواند در انواع روابط تجربه شود. در میان نظریه‌های گوناگون که به تعریف و توصیف عشق، انواع آن و مؤلفه‌هایش پرداخته‌اند، نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ شهرت بیشتری در حیطهٔ روان‌شناسی عشق دارد. استرنبرگ ازجمله متفکرانی است که با نگرشی متفاوت نسبت‌به عشق، به تحلیل ماهیت اجزای تشکیل‌دهندهٔ آن پرداخته‌است. او ابعاد سه‌گانهٔ عشق را صمیمیت، تعهد و اشتیاق می‌داند و بر این اساس، نظریهٔ مثلث عشق را مطرح کرده است. بُعد صمیمیت، نشان‌دهندهٔ رابطهٔ عاطفی گرم بین عاشق و معشوق است و این مؤلفه، به وابستگی، پیوستگی و نزدیکی احساسات در روابط دوستانه اشاره دارد. بُعد تعهد، پایبندی و مسئولیت‌پذیری را در رابطهٔ عاشقانه نشان می‌دهد. بُعد شور، اشتیاق و شهوت، ناظر بر جذابیت و هوس‌آمیزبودن رابطهٔ عاشقانه است و کنش‌هایی مانند لمس‌کردن، معاشقه، در آغوش گرفتن، بوسیدن و... را دربر می‌گیرد. وجود این مؤلفه‌ها (صمیمیت، تعهد و اشتیاق) در رابطهٔ عاشقانهٔ شخصیت‌ها، مسبب شکل‌گیری کشمکش و سازندهٔ ویژگی‌های شخصیتی عاشق، معشوق و رقیب، در غالب آثار رمانتیک با تِم عاشقانه است. با بررسی عشق در چارچوب این مؤلفه‌ها و براساس ترکیب، شدت و ضعف آن‌ها، اَشکال متفاوتی از عشق شکل می‌گیرد.

مصطفی مستور به‌عنوان یکی از عاشقانه‌نویسان معاصر، سعی کرده است در داستان‌هایش ابعاد و آداب عشق را ترسیم کند و پیوسته تنوع و کیفیت را در اولویت کار خود قرار داده است. عشق، نقطهٔ کانونی داستان‌های او است و در کنار آن، شخصیت‌های زن نیز حضور چشمگیری دارند که بیشتر، بازنمود و امروزی‌شدهٔ داستان‌های عاشقانهٔ قدیم است.

رمان «عشق و چیزهای دیگر»، ماجرای تقابل عشق و جنبه‌های دیگر زندگی است. در این رمان، شخصیتی که همه‌چیز را در عشق می‌بیند، در مقابل شخصیت‌های دیگر که در زندگی به چیزی غیراز عشق فکر می‌کنند، قرار دارد. شخصیتی، پول را مقدّم بر عشق می‌داند و دیگری معتقد است برای داشتن یک زندگی راحت، باید عشق را در سطل آشغال انداخت. داستان دربارهٔ پسری اهوازی به‌نام هانی است که در دانشگاه تهران پذیرفته می‌شود و پس از فارغ‌التحصیل‌شدن نیز در تهران می‌ماند؛ آن هم به‌گفتهٔ خودش به سه دلیل: پول خوب، غذای عالی و دخترهای خوشگل. بااین‌حال این شخصیت درطول داستان نه غذای خوبی می‌خورد، نه پول چندانی به‌دست می‌آورد و نه به دنبال دخترها به راه می‌افتد. او اتاقی را در یک خانهٔ قدیمی، با دو نفر دیگر اجاره می‌کند و در ادامه با دختری به‌نام پرستو که کارمند بانک است، آشنا شده و عاشق او می‌شود. این رمان ماجراها و کشمکش‌های این عشق و همچنین سرگذشت اطرافیان هانی را روایت می‌کند.

نکتهٔ دیگر روایت داستان، گره‌خوردن زندگی شخصیت اصلی به جنگ ایران و عراق است؛ راوی مراحل مختلف زندگی‌اش را با رویدادهای دفاع مقدس به یاد می‌آورد. خلاقیت نویسنده در این رمان باعث شده تا بتواند شخصیت‌هایی پخته خلق کند و در دل یک داستان ساده، به دغدغهٔ اصلی داستان بپردازد.

۱-۱- بیان مسئله و سؤالات تحقیق

رمان عشق و چیزهای دیگر، روایت ساده و روانی دارد که چهار شخصیت، بار اصلی این روایت را بر دوش می‌کشند: هانی یادگاری، مراد سرمه، کریم جوجو و موسی نقره. پرستو، معشوقهٔ هانی است و اسکندر خطّی، رقیبِ عشقی هانی، تقریباً حضور چندان پررنگی در داستان ندارند.

از میان شخصیت‌ها، هانی، درگیر عشقی است که در یک نگاه اتفاق افتاده، کریم جوجو همه‌چیز را در ثروت می‌بیند و درپی کسب آن است، مراد سرمه شخصیتی مرموز است که معلومات مشخص و واضحی از او دستگیر خواننده نمی‌شود و

موسی نقره، صاحب‌خانهٔ این سه شخصیت، از زندگی‌اش راضی است. مصطفی مستور سعی داشته است در کنار عشق، مفاهیمی چون انتقام، وفاداری، دفاع مقدس، گذشت و روزمرگی را به تصویر بکشد.

پژوهش حاضر قصد دارد با روش توصیفی-تحلیلی، انواع عشق در این رمان را براساس نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ بررسی کند و به این پرسش پاسخ دهد که براساس نظریهٔ مثلث عشق، شخصیت‌های رمان «عشق و چیزهای دیگر»، درگیر چه نوع عشقی هستند و چه ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی را نمایندگی می‌کنند.

۱-۲- پیشینهٔ تحقیق

در دههٔ اخیر، نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است و به‌کمک آن، برخی از متون ادبی تحلیل شده است. در ادامه به برخی از پژوهش‌هایی که براساس این نظریه انجام شده‌اند، اشاره می‌شود:

مقالهٔ «مقایسهٔ مثلثِ عشق مرگ شاه‌آرتور و خسرو و شیرین» (تائبی و پورخالقی چترودی، ۱۳۸۷)، با رویکردی تطبیقی و براساس نظریهٔ مثلث عشق، با طرح ویژگی‌های عاشق و معشوق و رقیب در این دو اثر، به بررسی وجوه اشتراک آن‌ها پرداخته‌است.

مقالهٔ «نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ و انطباق آن با عقاید سعدی» (امید و پروانه مجد، ۱۳۹۰)، با تطبیق روابط عاشقانه و ارائهٔ شباهت‌ها و تفاوت‌ها، به انطباق مثلث عشق استرنبرگ با علایق سعدی پرداخته است.

مقالهٔ «نظریهٔ قصهٔ عشق استرنبرگ در دو داستان رئالیستی چشم‌هایش و شوهر آهو خانم» (محمودی، ۱۳۹۸)، به بررسی الگوهای مرتبط با روابط زوجین در این دو داستان پرداخته و اهمیت آن را در ساختار علّی و معلولی پی‌رنگ داستان‌ها نمایان ساخته است.

مقالهٔ «بررسی مؤلفه‌های عشق در رمان سووشون براساس نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ» (رشیدی‌ظفر و قسیمی ترشیزی، ۱۳۹۹)، با تمرکز بر سه مؤلفهٔ عشق (صمیمیت، اشتیاق و تعهد) به تحلیل عشقِ زَری و یوسف پرداخته و این عشق را از نوع متعالی دانسته است.

مقالهٔ «نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ و انطباق آن با دو منظومهٔ خسرو و شیرین نظامی و ویس و رامین اسعد گرگانی» (حسین‌آبادی و واردی، ۱۳۹۹)، به تطبق روابط عاشقانهٔ این شخصیت‌ها براساس نظریهٔ مثلث عشق پرداخته است.

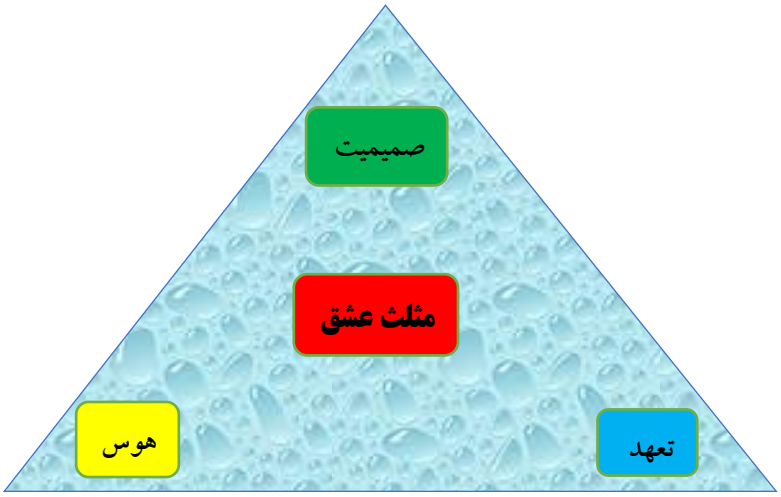
۲- نظریهٔ مثلث عشق

استرنبرگ باور دارد که «آدمی، بدون یک ارتباط عمیق عاشقانه، همچون زورقی شکسته خواهد بود که همواره دستخوش امواج خروشان دریا می‌شود و ثبات، سکون و اراده‌ای در زندگی ندارد» (استرنبرگ، ۱۳۸۱: ۱۵۱). ازنظر او شکل‌گیری و پایان عشق، دلیل روشنی دارد. او برای پاسخ‌دادن به پرسش‌هایی ازقبیل: چرا عاشق می‌شویم و چرا یکدیگر را ترک می‌کنیم و...، برپایهٔ مطالعات و مقالات قبلی‌اش و نیز تعدادی دیگر از نظریه‌های عشق و عشق‌ورزی، پیشنهاد کرد که می‌توان برای عشق، سه مؤلفهٔ اصلی درنظر گرفت. او این سه مؤلفه را چنین نام‌گذاری کرد: صمیمیت و نزدیکی (intimacy)، شور و شوق (passion)، تصمیم و تعهد (decision/commitment). استرنبرگ این سه را سه رأس یک مثلث درنظر گرفت و آن را «مثلث عشق» نامید.

۱-۲- مؤلفه‌های عشق

مثلث عشق به‌عنوان یکی از الگوهای توصیف و نحوهٔ شکل‌گیری عشق، هرچند به‌ظاهر ساده بوده، بسیار پُرمعنا و ژرف است و کارایی علمی در تحلیل و تشخیص روابط عاشقانه دارد. استرنبرگ باور دارد که سه عنصر این مثلث، به‌ندرت به‌طور مساوی در فردی جمع می‌شود و ترکیب درجات مختلف هریک از این ابعاد، در روابط عاشقانه متفاوت و متغیر است. چنانچه هرسه

عنصر در زوجین وجود داشته باشد، عشق کامل‌تری پدید می‌آید و اگر این سه عنصر، تکی یا دوبه‌دو ظاهر شوند، سطح رضایت‌مندی کمتر و عشق، ناقص‌تر خواهد بود (Sternberg & Barnes, 1988: 70).

نمودار ۱- مثلث عشق

۲-۱-۱- عنصر تصمیم و تعهد

عنصر تعهد، شامل چند بُعد است که عبارت‌اند از: ۱. عهدبستن، نامزدی و ازدواج ۲. مسئولیت‌پذیری ۳. وفاداری ٤. ماندن در رابطه هنگام دشواری ۵. وظیفه‌شناسی و به رسمیت شناخته شدن یک طرف توسط طرف دیگر که یعنی شخص تا چه حد سعی می‌کند که رابطهٔ عاشقانه با طرف مقابل را شاداب و باطراوت نگه دارد (ر.ک سالمون و نراقی، ۱۳۸٦: ۳۲۷).

تعهد به دو طریقهٔ کوتاه‌مدت و بلندمدت انجام می‌شود. عاشقِ کسی بودن، تنها یک احساس شدید نیست، بلکه تصمیم و قضاوت و قول است. اگر منظور از عشق، فقط داشتن یک احساس می‌بود، در این صورت، دیگر صحبت از قول‌دادن طرفین به یکدیگر مبنی‌بر پایداری در رابطه برای همیشه، مفهومی پیدا نمی‌کرد. یک احساس در یک لحظه اتفاق می‌افتد و ممکن است خودبه‌خود زایل شود (ر.ک فروم، ۱۳۸۰: ۷۵). عاشق تصمیم می‌گیرد و متعهد می‌شود که دل‌بسته و وابستهٔ به یک شخص باشد و بعد از او، شریک دیگری برای خود انتخاب نکند و قلباً برای طولانی‌مدت به حفظ رابطه با او پایبند باشد (Sternberg, 1986: 119)؛ بنابراین، مطابق با این مؤلفهٔ عشق، یک عقد، عملی ارادی و نوعی تعهد است که براساس آن زوجین نسبت‌به هم وظایف و تکالیفی پیدا می‌کنند.

۲-۱-۲- عنصر صمیمیت

صمیمیت یا الفت، به‌معنای پیوند عاطفی نزدیک، احساس تعلق میان دو نفر و نیز تمایل آن‌ها به در میان گذاشتن عمیق‌ترین افکار، احساسات و تجربیات شخصی است. این عنصر، مجموعه‌ای از ویژگی‌ها و رفتارهای متقابل را شامل می‌شود، ازجمله: ۱. ارج‌نهادن به شریک زندگی ۲. تجربهٔ احساس خوشحالی در کنار او ۳. به اشتراک گذاشتن دارایی‌ها ٤. تکیه‌کردن بر یکدیگر در مواقع نیاز ۵. داشتن توجه زیاد به طرف مقابل ٦. داشتن درک متقابل ۷. در میان گذاشتن مسائل شخصی ۸. دریافت و ارائهٔ حمایت عاطفی ۹. برقراری رابطهٔ صمیمانه (ر.ک سالمون و نراقی، ۱۳۹۷: ۱۱۳).

صمیمیت، نوعی نیاز برای نزدیک‌شدن به دیگری است؛ نزدیکی دربارهٔ اموری که دو طرف در آن سهیم هستند و دیگران از آن بی‌اطلاع‌اند. صمیمیت یعنی رازها و تجربه‌های فردی و مشترک، احساس راحت‌بودن در کنار یار و بیان راحت عقیده‌های طرفین به همدیگر. «صمیمیت، مؤلفهٔ هیجانی عشق است و مشارکت و تفاهم متقابل و حمایت عاطفی را شامل می‌شود. این مؤلفه مستلزم ارتباط و درک متقابل است. در این ارتباط، افراد به رفاه و آسایش یکدیگر اهمیت می‌دهند. احساسات همدیگر را درک کرده و به آن احترام می‌گذارند و از معاشرت با یکدیگر لذت می‌برند» (راس، ۱۳۸٦: ۲۸۹).

صمیمت، جوهرهٔ عشق را تشکیل می‌دهد که مفهوم آن، داشتن آمادگی رنج‌بردن برای پروردن رابطه با طرف مقابل و دستیابی به او است. آن، میلی ارادی برای مجاورت و ارتباط با دیگری است که مستلزم اعتماد و اطمینان بوده و نقشی اساسی در روابط و پذیرش طرفین ایفا می‌کند.

۲-۱-۳- عنصر اشتیاق و شور

اشتیاق و شور، مؤلفه‌ای اساسی در روابط عاشقانه است که با میل شدید، کشش جسمانی، هوس و برانگیختگی جنسی همراه می‌شود. تشفّی جنسی دوجانبه، اساس یک رابطهٔ عاشقانهٔ دل‌پذیر و به‌ویژه لازمهٔ یک ازدواج موفق پنداشته می‌شود. «آنچه عاشق را عاشق می‌کند، عشق و شوق است و این عشق و شوق به‌خاطر معشوق، حُسن و جمال او است» (پورجوادی، ۱۳۸٤: ۱۷۲).

برخی سازگاری جنسی صحیح را علت ازدواج موفق دانسته‌اند؛ اما این تلقی، متأثر از دیدگاه فرویدی است که عشق را صرفاً پدیده‌ای ناشی از جاذبه‌ها یا رضایت جنسی می‌داند؛ پدیده‌ای که در سطح خودآگاه انسان منعکس می‌شود (همان: ۱۱۳). مؤلفه‌های شور و اشتیاق از دیدگاه استرنبرگ عبارت‌اند از: ۱. بوسیدن ۲. در آغوش گرفتن ۳. خیره‌شدن ٤. لمس‌کردن (ر.ک آذری و نبیان، ۱۳۹۰: ۱۳۵) ۵. معاشقه با فرد مقابل (ر.ک استرنبرگ، ۱۳۹٦: ۱۱۹). جاذبهٔ جنسی عبارت است از کشش ناآگاهانه به یک فرد مشخص دیگر. «جاذبهٔ جنسی یا همان اشتیاق شدید یا هوس یا شهوت، در ابتدا یک رابطهٔ بسیار شدید است و به‌سرعت به یک عادت متمایل می‌گردد» (Lamy, 2009: 17).

مؤلفهٔ اشتیاق و هوس، همان عشق جنسی است. به عبارتی، شوق فراوان نسبت‌به آمیزش کامل برای دستیابی و رسیدن به فرد دیگری است. ماهیت این احساس به‌گونه‌ای است که فقط نسبت‌به یک نفر خاص صورت می‌گیرد و نه همه. آن، نوعی احساس دل‌بستگی ناگهانی است که طبیعتاً عمری کوتاه دارد و اغلب در شرایطی پدید می‌آید که فرد عاشق، شناخت اندک یا سطحی از معشوق دارد (ر.ک فروم، ۱۳۸۰: ۷۱). نظریات متفاوتی دربارهٔ این مؤلفه وجود دارد. برخی آن را هوسی گذران خوانده و آن را درخور عشق نمی‌دانند. در باور برخی دیگر، عشقی که براساس شور و هوس شکل بگیرد، بالاترین مظهر عشق انسانی است (همان: ۱۸۸). شور و شهوت، مطابق با نظریهٔ مثلث عشق، برخاسته از تحریک روانی–فیزیولوژیکی است که اساساً از روند ثابت و منسجمی برخوردار بوده و شباهت بسیاری به انواع اعتیادها دارد.

۲-۲- انواع عشق

براساس نظریهٔ استرنبرگ، درصورت وجود هریک از عناصر مثلث به‌تنهایی و یا ترکیبی از آن‌ها، انواع خاصی از عشق پدید می‌آید که در ادامه مورد تحلیل قرار می‌گیرد:

۲-۲-۱- عشق توخالی

عشق توخالی و پوچ، فقط مؤلفهٔ تعهد را داشته و این مؤلفه بر دیگر اضلاع مثلث عشق حاکم است و برتری دارد. عشق توخالی و تُهی، یک رابطهٔ بلندمدت راکد است که طرفین، رابطهٔ هیجانی و عاطفی ندارند یا اینکه آن‌قدر با هم مانده‌اند که فقط به هم عادت کرده‌اند. در این نوع عشق، مرد یا زن علاقه‌ای به یکدیگر ندارند و فقط به‌دلیل ترس از بی‌کسی یا احساس مسئولیتی که نسبت‌به زندگی خود یا فرزندان‌شان دارند، به رابطهٔ خود ادامه می‌دهند؛ اما نسبت‌به یکدیگر سردمزاج و بی‌اعتنا هستند (ر.ک مجد و مجد، ۱۳۹۰: ۸٤). همچنین این نوع عشق در ازدواج‌های از پیش ترتیب‌داده‌شده دیده می‌شود که بیشتر در جوامع سنّتی مرسوم است؛ در این نوع ازدواج، زوجین هیچ‌گونه آشنایی با یکدیگر نداشته و با توصیه و درخواست والدین و دیگران ازدواج کرده‌اند.

۲-۲-۲- عشق سودایی

عشق سودایی، تجربهٔ شور و اشتیاق بدون تعهد و صمیمیت است. در این نوع عشق، زوجین بدون اینکه همدیگر را بشناسند، شیفته‌وار در یک رابطهٔ طولانی قرار می‌گیرند. شیفتگی، احساسی است که از همان ابتدا بر بنیان ارضای نیازهای جنسی بنا

نهاده می‌شود. عشق شیفته‌وار و در نگاه اول، رابطه‌ای پوچ و بی‌پایه است که عاشق از طرف مقابل خود به‌طور وسواس‌گونه‌ای شخصی ایدئال می‌سازد. براساس نظریهٔ مثلث عشق، «هم‌نشینی یا حتی دیدن کسی می‌تواند به‌سرعت سبب برانگیختگی شور و شهوت شود. نیروی مثبت قدرتمندی وجود دارد که سبب می‌شود کسی نسبت‌به شخصی احساس شور و شهوت کند؛ این همان چیزی است که اغلب به آن عشق با اولین نگاه می‌گویند. اما با گذشت زمان، به‌تدریج نیروی متضادی پا می‌گیرد که تجربهٔ شور و شهوت را تعدیل می‌کند. این فرایند شباهت زیادی به فرایند انواع اعتیاد دارد (اعتیاد به قهوه، الکل یا به هر چیز دیگری) که به‌مرور زمان، مقدار محرکی که در آغاز برای رسیدن به نشئگی لازم بود، دیگر همان احساس را در معتاد ایجاد نمی‌کند و نتیجه آن می‌شود که شخص، به نوعی توازن می‌رسد؛ یعنی آنکه اعتیاد به قوّت خود باقی است؛ اما تجربهٔ شور و شهوت تعدیل یافته است» (استرنبرگ، ۱۳۹٦: ۱۷۳). این نوع عشق در رفتار بسیاری از افراد دیده می‌شود؛ اگرچه ممکن است خود آنان چندان به این موضوع آگاهی نداشته باشند. در عشق سودایی، میزان برانگیختگی فیزیولوژیکی و روانی فرد بالا است و این عشق از برانگیختگی آنی بروز کرده و غالباً به‌محض تغییر موقعیت یا برگشتن فرد به روال عادی قبلی، از هم می‌پاشد (همان: ۱۲۱).

۲-۲-۳- مهر و دوست‌داشتن

دوست‌داشتن هنگامی رخ می‌دهد که فردی فقط عنصر صمیمیت در عشق را در غیاب مؤلفه‌های اشتیاق جنسی و تعهد تجربه کند. «زوجین، نوعی عشق رفیقانه (دوستانه) نسبت‌به هم حس می‌کنند. اینگونه روابط اساساً گرم‌اند و نه داغ، دوستانه‌اند و نه شهوانی» (همان: ۱٦۷). این نوع رابطه بازتاب مجموعه‌ای از احساسات است که یک فرد، در روابطی که صرفاً با پایه‌های دوستی بین دو نفر رخ می‌دهد، تجربه می‌کند و در آن، فرد نسبت‌به دیگری احساس نزدیکی و پیوند می‌کند، بدون اینکه احساسی از اشتیاق جنسی شدید یا تعهد طولانی‌مدت را تجربه کند. در این نوع عشق، رابطه فقط براساس مِهر و دوستی بین عاشق و معشوق است. این رابطه که استرنبرگ آن را «عشق دوستانه» (amiti) نام نهاده، تنها می‌تواند بین دو دوست اتفاق افتد و عملاً چنین رابطه‌ای بین زن و شوهر معنا ندارد (مجد و مجد، ۱۳۹۰: ۸۳).

۲-۲-٤- عشق رمانتیک

عشق رمانتیک، صمیمیت همراه با شور و اشتیاق، اما بدون تعهد است و بر دو جنبهٔ جذابیت عاطفی و فیزیکی استوار است و به‌دلیل نبود بینش و تعهد، امکان تداوم این عشق اندک است. در این نوع عشق، نوعی احساس نزدیکی و پیوند در حالت اعتماد عاطفی بین طرفین حاکم است و طرفین بدون ترس از طردشدن، به خودافشایی می‌پردازند. «از سه‌چهار نسل گذشته به این طرف، مفهوم عشق رمانتیک عمومیت یافت. مردم به‌طور روزافزون به‌دنبال عشق رمانتیک می‌گردند؛ یعنی می‌خواهند شخصاً عشق خود را بیابند و آن را به ازدواج منتهی کنند. این مفهومِ تازهٔ آزادی در عشق، معشوق را در قبال کنش عشق، اهمیت بسیار بخشیده است» (فروم، ۱۳۸۰: ۱۱).

عشق رمانتیک غالباً بین دختران و پسرانی شکل می‌گیرد که یکدیگر را دوست دارند، اما هنوز ازدواج نکرده‌اند. چنین افرادی همواره در اضطراب و ناامنی آزارندهٔ ادامهٔ رابطه هستند و هیچ‌کدام از دو طرف نمی‌خواهد یا قادر نیست که نسبت‌به دیگری تعهد داشته باشد و هردو بر این امر آگاه هستند که ممکن است رابطهٔ آن‌ها به‌طور ناگهانی قطع شود؛ اما درصورت ادامه‌یافتن رابطه، آن را غنیمت می‌شمارند (ر.ک مجد و مجد، ۱۳۹۰: ۸۸).

۲-۲-۵- عشق مشارکتی (مشفقانه)

عشق مشارکتی، ترکیبی از صمیمیت و تعهد است که در دوران میان‌سالی رخ می‌دهد. در این نوع رابطه، هوس وجود ندارد یا کم‌رنگ است؛ بنابراین، رابطه‌ای ناپایدار است. استرنبرگ باور دارد این نوع عشق در معرض خطر نیست و تعهد و صمیمیت

بر زیبایی و هوس برتر است. این نوع عشق بین دو همکار که سال‌ها با یکدیگر کار کرده‌اند یا زوج‌هایی که سال‌های متمادی در کنار هم زندگی کرده‌اند و جذابیت فیزیکی بین آن‌ها از بین رفته است، مشاهده می‌شود (ر.ک مجد و مجد، ۱۳۹۰: ۸۵).

۲-۲-٦- عشق احمقانه (کورکورانه)

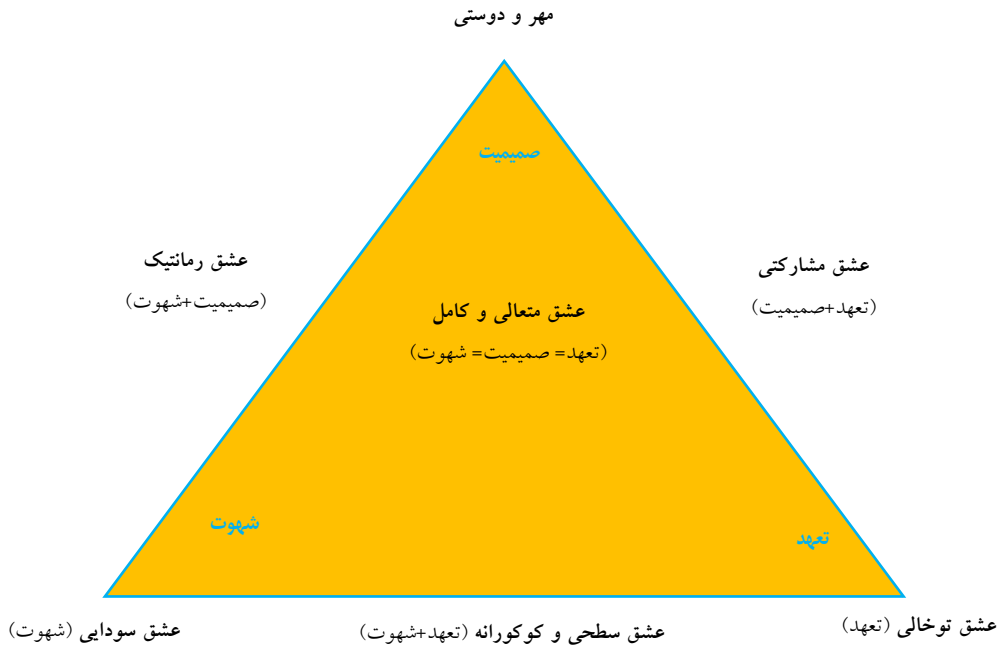
عشق احمقانه، ترکیب شور و اشتیاق با عنصر تعهد است که در آن صمیمیتی یافت نمی‌شود. این نوع عشق را عشقِ بلاهت‌آمیز، کورکورانه و عذاب‌آور گویند؛ زیرا طرفین یکدیگر را دوست ندارند (ر.ک استرنبرگ، ۱۳۹٦: ١٤). در این عشق، تعهد طرفین براساس هوس و شهوت است و رابطهٔ عاطفی عمیق نیست. آن، گردبادی از هیجانات زودگذر و شوریدگی شدید است که نبود صمیمیت، فرصت توسعه و رشد را نمی‌دهد. در چنین عشقی، نفرت بین طرفین جایگاهی باثبات دارد و هوس رو به زوال و افول می‌نهد (ر.ک مجد و مجد، ۱۳۹۰: ٨٦).

۲-۲-۷- عشق کذایی

عشق کذایی، فاقد هرسه مؤلفهٔ تعهد، صمیمت و شور و اشتیاق است. این نوع ارتباط، قسمت اعظمی از روابط شخصی روزمرهٔ ما را شکل می‌دهد؛ یعنی روابط متقابل معمولی که هیچ بهره‌ای از عشق ندارند؛ مانند روابط روزانه و رسمی در زندگی روزمرّه (ر.ک استرنبرگ، ۱۳۹٦: ١٢٤).

۲-۲-۸- عشق متعالی (آرمانی)

عشق متعالی، آرمانی و کامل، از ترکیب هرسه مؤلفهٔ تعهد، صمیمیت و اشتیاق تشکیل می‌شود که در بین انواع عشق، بیشترین رضایت‌مندی را به‌همراه داشته، سبب زندگی مشترک طولانی و نیز سعادت‌مندی می‌شود و در آثار هنری از آن تجلیل می‌شود. در این عشق، طرفین نگاه وفادارانهٔ انسانی به یکدیگر دارند و با احترام از هم یاد می‌کنند. میزان و مقدار استفاده از سه ضلع مثلث عشق به‌طور مساوی در این نوع عشق رعایت می‌شود و کامل‌ترین و باثبات‌ترین نوع عشق در مقایسه با دیگر انواع عشق است. استرنبرگ این نوع رابطه را آرزوی بسیاری از مردم می‌داند که در تلاش برای رسیدن به آن هستند (Sternberg, 2015: 122).

نمودار ۲- انواع عشق براساس مثلث عشق استنبرگ

۳- بحث اصلی

۳-۱- چکیدهٔ رمان

هانی یادگاری، قهرمان و شخصیت اصلی داستان، پنج سال بعد از آغاز دفاع مقدس در شهر اهواز متولد می‌شود. دو ماه بعد از تولد او، دراثر موج انفجار گلولهٔ یک توپ که پشت دیوار خانهٔ آن‌ها اصابت می‌کند، گوش چپ او آسیب می‌بیند. هانی پانزده سال بعد از پایان دفاع مقدس، در رشتهٔ فیزیک دانشگاه تهران پذیرفته می‌شود و در تهران در خانه‌ای اجاره‌ای متعلق به موسی نقره، با کریم جوجو و مراد سرمه هم‌اتاق می‌شود. موسی نقره، صاحب‌خانه، در آن طرف حیاط زندگی می‌کند که زنش، اقدس را بعد از مرگ، در زیر درخت چنار حیاط دفن کرده بود. موسی دو گربه به‌نام‌های فندق و پسته دارد که مراد سرمه به‌طرز شگفت‌آوری با آن دو صحبت می‌کند. موسی به مستأجرانش وصیت می‌کند که بعد از مرگش، او را زیر درخت چنار، کنار قبر اقدس دفن کنند.

هانی بعد از پایان دورهٔ کارشناسی، به پرستو، کارمند بانک پاسارگاد، علاقه‌مند می‌شود. پرستو، عشق را سرمایهٔ کافی برای ازدواج نمی‌داند؛ زیرا آن را پایدار ندانسته و ازاین‌رو پیشنهاد خواستگاری هانی را نپذیرفته و به هانی می‌گوید که قصد ازدواج با اسکندر خطّی، پسردایی‌اش را دارد. اسکندر خطّی، صاحب یک نمایندگی فروش پسته در امریکا است. با ورود اسکندر به داستان، هانی تصمیم می‌گیرد، او را بکشد. هانی با کمک کریم جوجو و سامی، دوست کریم، اسلحه‌ای می‌خرد تا تصمیمش را عملی کند. برای این منظور، هانی با تعقیب پرستو، محل کار اسکندر را پیدا می‌کند و یک روز بعدازظهر به دفتر او (در شرکت طلای سبز) می‌رود و خود را پُستچی معرفی می‌کند. هانی با ورود به دفتر کار، اسلحه را روی صورت اسکندر می‌گذارد، او را روی صندلی می‌نشاند و بعد از توضیح دلیل کشتن او، سه گلوله به سمتش شلیک می‌کند؛ اما هیچ‌کدام به او اصابت نمی‌کند. هانی سپس با انداختن اسلحه در دفتر اسکندر، از آنجا خارج می‌شود. اسکندر به‌خاطر پرستو از هانی شکایت نمی‌کند.

بعد از گذشت مدتی، مراد سرمه خبر جدایی پرستو از اسکندر را به هانی می‌دهد که او دوباره از پرستو خواستگاری و با او ازدواج می‌کند. آن دو صاحب دو دختر به‌نام‌های پریا و پوپک می‌شوند. در پایان رمان، اتفاقات دیگری نیز رخ می‌دهد؛ ازجمله روزی کریم جوجو به‌طور ناشناس مورد ضرب و جرح قرار می‌گیرد و دراثر خون‌ریزی می‌میرد و او را در بهشت زهرا دفن می‌کنند. موسی نقره نیز براثر سکته می‌میرد و مراد سرمه و هانی، مطابق با وصیت او، موسی را زیر درخت چنار دفن می‌کنند.

۳-۲- تحلیل انواع عشق در شخصیت‌های رمان

بیشتر داستان‌های عاشقانه، ساختاری کلیشه‌ای و کلی دارند. در آن‌ها زن و مردی به یکدیگر علاقه‌مند می‌شوند و سپس موانعی به‌وجود می‌آید که اوج داستان، شرح این موانع و چگونگی واکنش به آن‌ها و رفع آن‌ها است؛ بنابراین، در داستان‌های عاشقانه، چه‌طور سخن‌گفتن از عشق، نکتهٔ کلیدی است. پی‌رنگ اصلی چنین رمان‌هایی عشق است و پی‌رنگ عشق درواقع پی‌رنگ شخصیت‌ها است؛ چون دو عاشق هستند که این پی‌رنگ را شکل می‌دهند.

در پی‌رنگ عاشقانهٔ رمان «عشق و چیزهای دیگر»، سه مرحله دیده می‌شود: در مرحلهٔ اول، عشاق یکدیگر را پیدا می‌کنند و به‌شدت دل‌باختهٔ هم می‌شوند؛ اما در پایان این مرحله، بنابر دلایلی، موانعی سر راه‌شان ایجاد می‌شود. در مرحلهٔ دوم، تلاش می‌شود که این پیوند برقرار شود. در این مرحله، تمرکز داستان بر هانی است؛ یعنی شخصیتی که این تلاش را انجام می‌دهد. در مرحلهٔ سوم، موانع رفع می‌شوند و عشاق به هم می‌رسند. شخصیت‌های این رمان هرکدام نوعی از عشق را تجربه می‌کنند که در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۲-۱- اسکندر خطّی و پرستو

عشق بین اسکندر خطی و پرستو، عامل پیش‌برندهٔ داستان است که طبیعتاً برخاسته از یک نیاز درونی انسان برای رهایی از تنهایی است و از یک سو ارضاکنندهٔ نیاز روحی است و از سوی دیگر، پشتوانه‌ای مادی و معنوی را برای فرد ایجاد می‌کند (ر.ک احمدی خراسانی، ۱۳۸۲: ۳٤).

اسکندر خطی که ضدقهرمان و رقیب هانی است، عشق او به پرستو دارای مؤلفه‌های صمیمیت، دل‌باختگی و تعهد است؛ بنابراین، عشق‌ورزی متقابل اسکندر و پرستو، بهترین حالت عشق را دارد؛ زیرا هریک از این سه عنصر تقریباً به‌طور یکسان در آن حضور دارد. پرستو به‌دلیل موقعیت اسکندر خطی، او را می‌پسندد و به سمت او می‌رود و هنگامی که هانی برای کشتن اسکندر اقدام می‌کند و موفق به‌کشتن او نمی‌شود، اسکندر برای حفظ شخصیت و تکریم پرستو، از شکایت‌کردن از هانی صرف‌نظر می‌کند.

درگیری عاطفی پرستو با دو شخصیت عاشق و رقیب، پدیده‌ای غیرمعمول نیست. در نگاه اول، اسکندر خطی، واجد همهٔ خصیصه‌هایی است که پرستو تصور می‌کند همسر آیندهٔ او باید داشته باشد؛ درحالی‌که هانی در مقایسه با اسکندر، در جایگاهی بسیار پایین‌تر قرار می‌گیرد و ازاین‌رو پرستو اسکندر خطی را ترجیح می‌دهد. اسکندر خطی نمادی از صفاتی مانند باهوش، جذاب، موفق، پول‌دار، ثابت‌قدم و باملاحظه است؛ اما هانی همهٔ این مشخصه‌ها را ندارد.

در ابتدای امر، اسکندر خطی و پرستو ازنظر یکدیگر جذاب هستند، امّا آن‌ها بدون تفکر و تأمل کامل نسبت‌به اینکه آیا واقعاً مناسب یکدیگر هستند، تصمیم به ازدواج می‌گیرند. پس از مدتی که مؤلفهٔ شور و اشتیاق در آن دو از بین می‌رود، دل‌بستگی آنان اندک‌اندک حالت معجزه‌آسای نخستین را از دست می‌دهد. در چنین مواقعی سرانجام اختلاف‌ها، سرخوردگی‌ها و ملالت‌های دوجانبه، تهماندهٔ هیجان‌های نخستین را فرو می‌کشد و دو طرف از یکدیگر جدا می‌شوند (ر.ک فروم، ۱۳۸۰: ۱۳).

به‌دلیل اختلافاتی که بین اسکندر خطی و پرستو پیش می‌آید، کم‌کم صمیمت بین آن‌ها از بین می‌رود. همچنین اشتیاق و هوس بین آنان به‌زودی رو به افول می‌نهد و درنهایت، احساس ناامیدی جای آن را می‌گیرد. «پرستو بعدها خیلی سربسته به من گفت: علت جدایی‌اش از اسکندر این بود که گرچه اسکندر برای او بیشتر از چیزی بود که او از ازدواج توقع داشت، اما خودش برای اسکندر کمتر از چیزی بود که اسکندر فکرش را می‌کرد. گفت: همین موضوع چسب بین آن‌ها را از بین برده بود. می‌گفت: اسکندر سرزنده و با نشاط و پُرانرژی و پرحرف بود، اما او تقریباً هیچ‌کدام این چیزها را نداشت» (مستور، ۱۳۹۹: ۱۲۲).

پرستو در واقعیت، شناختی عمیقی از اسکندر نداشت و بیشتر براساس ذهنیت و تخیلات خود تصمیم گرفته بود. او هرگز از تصورات خود نسبت‌به اسکندر فراتر نرفت و گمان می‌کرد زوجی یافته است که با جهان‌بینی او سازگار است. درنهایت او تن به ازدواجی می‌دهد که با قصهٔ عاشقانهٔ آرمانی او ناهمخوان است و سپس تصمیم به تغییر سرنوشت خود می‌گیرد.

اسکندر خطی، تفکر و تصوری مشابه پرستو نسبت‌به رابطهٔ زناشویی نداشت. برداشت او از این رابطه، شباهت اندکی با دیدگاه پرستو داشت یا اینکه اصلاً شباهتی به آن نداشت. ویژگی‌های فردی دو شخصیت سبب می‌شود تا مسائل زندگی را به شیوه‌های مختلف و متفاوت ادراک کنند (ر.ک استرنبرگ، ۱۳۹٦: ۵۰). مشکل رابطهٔ عاشقانهٔ پرستو و اسکندر در پیش‌انگاشت‌های اندیشیدن آن‌ها بود. پرستو اسکندر را براساس منطق انتخاب‌کرد و «وقتی با منتخبِ منطقیِ خود ازدواج می‌کند، به سرانجام ناخوشی می‌رسد و در این زمان کشف می‌کند نه‌تنها این شخص را دوست ندارد، بلکه بعدها نیز هرگز به او عشق نمی‌ورزد» (همان: ۵۲)؛ بنابراین ازدواج آن دو عاشقانه نبود.

در باور هانی، شخصیت‌هایی مانند اسکندر خطی به‌دلیل ثروتمندی، فقط واجد مؤلفهٔ اراده و تصمیم هستند و آنچه را بخواهند با پول به‌دست می‌آورند (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۱۱٤). تعهد اسکندر و پرستو به هم صرفاً براساس شور، اشتیاق و هوس بود و آن دو رابطهٔ صمیمانه و عاطفی با هم نداشتند. در ابتدا گردبادی از هیجانات ایجاد می‌شود؛ اما به‌زودی فروکش می‌کند و حالت شدیدی از شوریدگی به‌همراه دارد. رابطهٔ عاطفی بین پرستو و اسکندر عمیق نبود. صمیمیت به‌زودی از بین رفت و جای خود را به نفرت داد و دو طرف هنگام دشواری‌ها، با یکدیگر در رابطهٔ زناشویی نماندند. عنصر وفاداری در پرستو چندان قوی نیست و هنگامی که اسکندر از او خواستگاری می‌کند، در قیدوبند هانی نمی‌ماند. این عدم وفاداری باعث بیراهه‌رفتن او شد که او عشقی نافرجام را با اسکندر تجربه کرد. از طرفی این عنصر در هانی چنان است که او با تصمیمش برای کشتن اسکندر، قصد دارد عشق‌ورزی واقعی خود را به پرستو ثابت کند.

نویسندهٔ این رمان، تئوری استرنبرگ را در شخصیت‌های کلیشه‌ای مانند هانی «عاشقِ فقیر»، اسکندر «رقیبِ ثروتمند» و پرستو «دخترِ زیبا» ترسیم می‌کند که در ادبیات فارسی بازتاب‌دهندهٔ عشق‌های مصلحت‌اندیشانه است؛ همواره به‌دلیل متقارن‌نبودن زوجین، رابطهٔ صمیمانهٔ نامتقارنی شکل می‌گیرد که محکوم به شکست است. این الگو به‌دلیل عامه‌پسندبودن، همواره در روایت‌های عاشقانه تکرار می‌شود. «روابط عاشقانه باید متقارن باشد؛ یعنی مرد و زن هردو باید یکدیگر را به‌نحوی مشابه یا یکسان دوست داشته باشند. اما پیش‌شرط تحقق این رابطهٔ متقارن، نوع دیگری از روابط دوسویه است. اینجا عشق حاصل نمی‌شود، مگر آنکه فرد برای خود و دیگری ارزش انسانی قائل شود و شأن محبوب خود را به‌عنوان انسانی آزاد و برابر حرمت نهد» (صابری، ۱۳۸۹: ۹۵).

در نظر اسکندر خطی، عشق پدیدهٔ مهمی قلمداد نمی‌شود و در رابطهٔ او با پرستو، دو شخصیت به یک بیزاری و خستگی زودرس رسیده‌اند که سپس به شکست در عشق منجر شده و آن دو با طرح پیشنهاد طلاق، به‌راحتی از هم جدا می‌شوند. پرستو برای اسکندر «کمتر از چیزی بود که اسکندر فکرش را می‌کرد» (مستور، ۱۳۹۹: ۱۲۲). بر این اساس، عشق بین این دو را می‌توان عشقی سطحی و کورکورانه دانست.

۳-۲-۲- هانی و پرستو

عشقِ هانی به پرستو با اولین نگاه آغاز می‌شود. این عشق در مراحل آغازین و قبل از ازدواج، عشقی آرمانی و متعالی نیست و هرسه مؤلفهٔ تعهد، صمیمیت و شور و اشتیاق را به‌همراه ندارد؛ بلکه آن ویژگی‌های یک عشق سودایی را دارد که در نگاه نخست، از معشوقه فرد ایدئال و برتر ساخته می‌شود. عنصر هوس و اشتیاق، در اولین نگاه در دیدار هانی با پرستو بروز می‌کند و هانی را درگیر عشق می‌کند. به همین دلیل او تلاش می‌کند پرستو را راضی به ازدواج کند و قول انجام خواسته‌های او را می‌دهد. هانی در تمام روایت داستان درپی دستیابی به پرستو است و پاسخ منفی به خواستگاری را برابر با ازدست‌دادن همه‌چیز می‌داند. شخصیت هانی درواقع «به هزار و یک لذت، عاطفه و تجربهٔ دل‌سپاری و تعهدی که ملازم عشق است، می‌اندیشد» (سالمون و نراقی، ۱۳۸٦: ۳۲۷). هانی، همه‌چیز را در عشق می‌بیند و مؤلفهٔ شور و اشتیاق خود نسبت‌به پرستو را با اصطلاح کششِ قیمتیِ تقاضا در اصطلاح علم اقتصاد مقایسه می‌کند. او پرستو را کالای ضروری‌ای می‌داند که افزایش قیمت آن، تأثیری در میزان تقاضایش ندارد و هرقدر گران شود، مشتری همچنان خواهان اوست (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۲۵).

پرستو، تعلق خاطر و صمیمیتی نسبت‌به هانی ندارد. او احساساتش را بروز نمی‌دهد و کم‌حرف است و با این نوع کنش‌ها، هانی را می‌آزارد. هانی، با مشاهدهٔ این رفتار، عاشق‌تر و تشنه‌تر می‌شود: «پرستو خیلی کم‌حرف بود. یعنی به‌اندازه‌ای که من دوست داشتم، حرف نمی‌زد. می‌خواهم بگویم به‌اندازه‌ای که لازم بود، حرف می‌زد. در بیان احساساتش هم به همین اندازه و شاید بیشتر امساک می‌کرد. این کار او به‌شکل ناخواسته‌ای عطش مرا برای شنیدن کلمات پُراحساس‌تری از او بیشتر می‌کرد» (همان: ۲٤).

پرستو خواستگاری هانی را نمی‌پذیرد و با تردید به عشق او می‌نگرد و نقض پیمان می‌کند؛ اما بعد از ازدواج ناموفقش، پیشنهاد هانی را می‌پذیرد؛ ازاین‌رو، عشق‌ورزی هانی به پرستو، در دو مرحلهٔ قبل و بعد از ازدواج قابل‌بررسی است. داشتن حس همدلی، درک احساسات و انگیزه‌های پرستو که در بافت و ساختار روایت حس می‌شود، نوید آیندهٔ موفقیت‌آمیزی برای هانی دارد؛ اما با حضور اسکندر خطی، رگه‌های ناامیدی که ناشی از ترس از آیندهٔ زندگی است، در پرستو ریشه می‌دواند؛ بنابراین عشق‌ورزی پرستو به هانی دوام نمی‌آورد و او از ازدواج با هانی سر بازمی‌زند و نگران آیندهٔ این ازدواج است (همان: ۷۳). پرستو با زوج بالقوهٔ تازه‌ای (اسکندر) آشنا می‌شود که در سلسله‌مراتب ذهن او در یک جایگاه برتری نسبت‌به هانی قرار دارد و درنتیجه به‌ناگاه همه یا بخشی از جذابیت‌های هانی برایش از بین می‌رود. پرستو در آغاز رابطهٔ آشنایی با هانی، در تخیل خود، پایان‌بندی‌های خاصی را برای این رابطه متصور است و براساس این تصورات، تصمیمی می‌گیرد که درواقع فاقد مؤلفهٔ صمیمیت است و این منجربه اشتباهی سرنوشت‌ساز می‌شود.

هانی شدیداً عاشق پرستو است و پرستو نیز دقیقاً به‌سبب همین عشق‌ورزی شدید است که در ازدواج با او احتیاط می‌کند. هانی به‌دلیل عشق زیاد به معشوق، هر کس و هر چیزی را که با او نسبت دارد، دوست دارد و تکریم می‌کند. او در روایت داستان با همین کُنش، عدم خودخواهی خود را اثبات می‌کند و سبب حوادث خوشایندی در روایت می‌شود. او ثابت می‌کند که عشق می‌تواند واسطه‌ای برای دوست‌داشتن افرادی غیر از معشوق باشد. «پرستو برای من مثل نان بود. من نه‌فقط پرستو، که هر چیزِ مربوط به او را هم دوست داشتم. مادرش، ناهید خانم، را مثل مادر خودم دوست داشتم. پدرش، آقای خسروی، دبیر بازنشستهٔ زیست‌شناسی، را خیلی دوست‌داشتم؛ آن‌قدر که به درس مزخرفی مثل زیست‌شناسی هم علاقه‌مند شده بودم» (مستور، ۱۳۹۹: ۲۵). نشان صمیمیت و عشق هانی به پرستو، در کنش‌های سودایی، مانند پَرسه‌زدن در خیابان‌ها، روزی یک وعده غذاخوردن، مثل دیوانه‌ها به‌هم‌ریخته‌بودن، شب‌ها تا دیروقت بیداربودن، تعطیل‌کردن کلاس‌ها، در خواب هذیان‌گفتن و فحش‌دادن به اسکندر آشکار است که علت آن دوری از پرستو است (ر.ک همان: ۷۳). هانی درحقیقت دچار «حزن می‌شود که ملازم خدمت عشق و همواره تابع او است» (صابری، ۱۳۸۹: ۱۳۰). شکست هانی در تحقق آرزوی پیوند مشترک، سبب دیوانگی او و درنتیجه باعث تصمیم‌گیری او برای نابودی اسکندر است. او به‌دلیل تعلق خاطری که به پرستو دارد، نمی‌تواند اسکندر را شریک زندگی پرستو بداند و احساس غیرت می‌کند؛ اما بعد از پاسخ منفی پرستو، با پایان رابطهٔ عاشقانه مواجه می‌شود.

هانی و معشوقه‌اش، در مفهوم عشق و زندگی مشترک و بایدها و نبایدهای آن تردید دارند. مستور سعی کرده است از زاویهٔ تردید این دو، مفهوم عشق را بکاود و با نگاهی فلسفی‌تر و عمیق‌تر، از زاویه‌ای جدید به آن بپردازد.

پرستو، تنها سرمایهٔ هانی را برای ازدواج، عشق می‌داند که مطلقاً سرمایهٔ کافی‌ای نیست؛ زیرا این سرمایه دیر یا زود تمام می‌شود. پرستو عشق را در ذات، شکننده و موقتی می‌داند که نبایست زندگی را روی پایه‌های آن بنا کرد و زندگی‌هایی که برپایهٔ چیزهایی دیگر جز عشق، مثل فرزندآوری و بقای نسل یا رهایی از غم، تنهایی و تجرد یا حتی ارضای غریزهٔ جنسی بنا می‌شوند، هرچند ایدئال نیستند، به‌مراتب از زندگی‌هایی که اساس آن‌ها عشق است، ماندگارترند (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۳۰).

از یک دید، هانی «برای روح، بیش از جسم اهمیت قائل است و تولید و آفریدن روحی را برتر از زادوولد جسمانی می‌داند. این نوع خواهش تولید، عالی‌تر از خواهش تولید جسمانی است؛ زیرا روح که مبدأ زندگی است، والاتر از جسم است و جسم، حیات خود را از آن دارد» (صابری، ۵۹:۱۳۸۹).

به‌هرحال پرستو مؤلفهٔ شور و اشتیاق را در ازدواج پذیرفته است. مطابق با نظریهٔ استرنبرگ، ابعاد سه‌گانهٔ عشق، نزد پرستو بسیار کم‌رنگ است یا اصلاً وجود ندارد. استرنبرگ این مرحله را فقدان عشق می‌نامد که شبیه است به بسیاری از روابط

رسمی که افراد به‌طور معمول با یکدیگر دارند. اگر احساس شخص نسبت‌به شریک زندگی‌اش از این نوع باشد، چنین رابطه‌ای در معرض خطر است.

از طرفی، هانی آن‌قدر به پرستو علاقه‌مند است و او را ارج می‌نهد که به‌خاطر او خود را با اسکندر خطی درمی‌اندازد. او مرتکب جرم حمل اسلحه و تیراندازی می‌شود و اقدام به قتل اسکندر می‌کند. عشق هانی فارغ از اینکه نوعی خودخواهی ویرانگر بوده، عشقی ارزشمند است. «کشتن اسکندر قطعاً راه را برای من باز نمی‌کرد؛ اما بدتر هم نمی‌کرد. بدترین چیز، ازدست‌دادن پرستو بود، که حالا هم اتفاق افتاده بود. من اگر اسکندر را می‌کشتم، دست‌کم مطمئن بودم پرستو اگر با من نیست، با کس دیگری هم نیست» (مستور، ۱۳۹۹: ٧٦).

پرستو برای هانی، مهم‌ترین، عزیزترین و عالی‌ترین معنای زندگی بود که اسکندر آن را ربوده بود و کشتن اسکندر، میل طبیعی انتقام‌جویی را ارضا می‌کرد. مطابق با متن رمان، هانی از اقدام برای کشتن اسکندر پشیمان می‌شود، بدون اینکه دلایل این تصمیم برای خواننده روشن شود؛ شاید هدف هانی، رعایت اخلاق و آداب عاشقی بوده باشد. انتقام، خشم و تعصب هانی «از خصلت‌ها، عواطف و انگیزه‌های جهان‌شمول است که هر شخصی روزگاری آن را تجربه کرده است» (وگلر، ١٣٨٦: ٤٥). این اقدام هانی از فضیلت عشق ناشی می‌شود که توجه ویژه به یک فرد خاص (پرستو)، آن فرد را متمایز از دیگران می‌کند. این تمایز و برتردانستن معشوق که دیگران را در ردیف آن نمی‌داند، در اظهارنظر هانی نسبت‌به «بهار»، خواهر بهرام، دیده می‌شود: «بهار هم تا حد زیادی با بقیهٔ زن‌ها تفاوت داشت. بعدها فکر کردم اگر عاشق پرستو نشده بودم، این احتمال وجود داشت که عاشق بهار شوم» (مستور، ۱۳۹۹: ٤٧). عاشقی که به محبوب خود منزلت ویژه می‌بخشد و او را بر غیر برتری می‌دهد، فردی صاحب فضیلت است (ر.ک سالمون و نراقی، ١٣٨٦: ١١٣). این توجه ویژه، در وفاداری هانی به پرستو ترسیم می‌شود که فقط عشق را یک بار با پرستو تجربه می‌کند و پرستو را مانند خون، قلب و کبد خود می‌داند که اگر نباشند، او می‌میرد (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۸۲)؛ بنابراین، احساس مالکیت در وجود هانی، قوی‌ترین احساس است و عشق وی در این مرحله از نوع متعالی نیست.

عشق هانی به پرستو با جدایی پرستو و اسکندر، سیر متعالی و آرمانی می‌پیماید که هانی دوباره از پرستو خواستگاری و با او ازدواج می‌کند. در این هنگام، این دو، نگاه وفادارانهٔ انسانی به یکدیگر دارند، با احترام از هم یاد می‌کنند و در رابطهٔ آن‌ها میزان و مقدار استفاده از مؤلفه‌های سه‌گانهٔ عشق، به‌طور مساوی رعایت می‌شود. عشق پرستو به هانی نیز وارد مرحلهٔ پختگی و کمال می‌شود. استرنبرگ دربارهٔ این کمال می‌گوید: «ازدواجی که به کمال نزدیک باشد، امکان‌پذیر است؛ البته به شرط آنکه کسی را پیدا کنید که کاملاً مناسب و درخور باشد» (استرنبرگ، ١٣٩٦: ١٧٢).

در تمام مدتی که پرستو پاسخ منفی به هانی داده بود، تا هنگامی که آن دو ازدواج می‌کنند، هرسه مؤلفهٔ مثلث عشق، در وجود هانی پایدار است. با اینکه در این مدت، امکان و شرایط ازدواج هانی با شخص دیگری غیراز پرستو، مثلاً بهار، فراهم است، او ۲۱ ماه صبور است و با شنیدن خبر جداشدن اسکندر و پرستو، دوباره به فکر خواستگاری از پرستو می‌افتد. هانی بعد از ازدواج با پرستو، رفتاری دوستانه، رفاقت‌آمیز، محبت‌آمیز و مراقبت‌آمیز نشان می‌دهد. زوجین روابط زناشویی همراه با تعهد به وفاداری و اوج لذت بدون احساس گناه را تجربه می‌کنند. استرنبرگ این نوع عشق را عشقی آرمانی خوانده است.

هانی، هدف خود از ازدواج را بقای نسل نمی‌داند و مؤلفهٔ شور، اشتیاق و هوس را نفی می‌کند. او دلیل ازدواج خود را عنصر صمیمیت و ارادهٔ بودن در کنار پرستو برای همیشه می‌داند که لذت و آرامش توصیف‌ناپذیری به او می‌دهد و باور دارد «شاید درست‌ترین کار این باشد که شعله را آن قدر پایین بکشیم تا همین نسل فعلی هم به‌تدریج خاموش شود» (مستور، ۱۳۹۹: ۲۹). اما تولد پریا و پوپک، فرزندان هانی و پرستو، دلیلی بر اثبات و وجود مؤلفهٔ شور و اشتیاق در این عشق است و

گفته‌های هانی را در این باره نقض و نفی می‌کند. درنهایت، شخصیت هانی و عشق‌ورزی او، انسانی را ترسیم می‌کند که در زندگی خود عشق را بر چیزهای دیگر برتر می‌داند.

۳-۲-۳- موسی نقره و اقدس

عشق و علاقه‌مندی موسی نقره به زنش، اقدس، از نوع عشق متعالی، آرمانی و کامل است؛ زیرا این عشق به صورت تعلق نداشته و از آبشخوری سیراب می‌شود که در جانِ معشوق است و معشوق، شایستگی این عشق‌ورزی را دارد. در عشق آن دو، هرسه مؤلفهٔ عشق به‌طور مساوی حضور دارند و می‌توان گفت که عشق آن‌ها کامل و باثبات است؛ زیرا طرفین، نگاه وفادارانهٔ انسانی نسبت‌به یکدیگر دارند. موسی نقره، در سراسر دوران زندگی، در نگاه‌داشتن و حفظ کیفیت این عشق، نهایت تلاش را دارد و گذر زمان تأثیری در تغییر مؤلفه‌های این عشق ندارد. موسی نقره همیشه و حتی بعد از مرگ همسرش، او را به‌عنوان یک انسان دوست دارد، به او احترام می‌گذارد، به او متعهد است و ازطریق برقراری ارتباط درست، با او احساس نزدیکی می‌کند. موسی نقره وصیت می‌کند بعد از مرگ نیز او را کنار قبر اقدس، زیر درخت چنار در حیاط منزلش به خاک بسپارند (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۱۰۷). اقدس، سازه‌های تعهد، مانند فرمانبَری و پارسایی را در کنار صمیمت و اشتیاق نسبت‌به شوهر خود داشته است. موسی نیز درصدد است به پیمان زناشویی با همسرش وفادار بماند. به همین دلیل، حالت دائمی عاشق‌بودن یا در عشق ماندن و احساس نزدیکی و یگانگی، یکی از شادی‌بخش‌ترین و هیجان‌انگیزترین تجارب زندگی آن دو می‌شود.

موسی نقره از زندگی‌اش راضی است و در زندگی هدف خاصی ندارد. شدت عشق موسی به اقدس، «بلای جان و جفای معشوق بر سر عاشق است که آتش عشق او شعله‌ورتر می‌گردد» (ر.ک صابری، ۱۳۸۹: ۲۱۲). عشق در موسی به کمال می‌رسد و نهایت بیچارگی را برای او به ارمغان می‌آورد و بلندهمتی او متجلی می‌شود.

وفاداری از عناصر سازندهٔ تعهد و تصمیم است. این عنصر در صحنه‌هایی از روایت داستان که مربوط به موسی نقره و اقدس است، احساس می‌شود؛ اینکه چگونه این دو شخصیت در قیدوبند یکدیگر هستند و وفاداری بین آن‌ها در اوج است و از بیراهه‌رفتن آن‌ها جلوگیری می‌کند. موسی عشق را فقط یک بار و با اقدس تجربه می‌کند و حتی با مرگ اقدس، حاضر به دفن او در قبرستان نیست. او تحمل دوری اقدس و ازدواج مجدد را ندارد؛ هرچند شرایط زندگی او برای ازدواج دوم فراهم است. او برای اثبات وفاداری، وصیت می‌کند او را در کنار قبر اقدس دفن کنند (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۱۰۹). عشق موسی به یارش، مانع ورود اغیار است و غیر عشق را در عشق راهی نیست؛ بلکه عشق، غیر عشق را به حریم خویش راه نمی‌دهد. تعریف رمانتیک عشق برای موسی و اقدس همچنان الگو است. «تا هنگامی که مرگ ما را از هم جدا کند، قطعاً از مُد افتاده و تاریخ مصرف آن به‌دلیل زیروروشدنِ شدیدِ ساختارهای خویشاوندی، سپری شده است» (باومن، ۲٤:۱۳۸٤).

۳-۲-٤- مراد سرمه

مراد سرمه از شخصیت‌های اصلی روایت و فردی مرموز است. او چنان در انزوا فرو رفته است که برای زندگی خود و دیگران حرفی ندارد و خواننده دانستنی‌های مشخص و واضحی از او به‌دست نمی‌آورد. مراد سرمه باور دارد که برای داشتن یک زندگی آسوده، باید عشق را در سطل آشغال انداخت و به چیزی غیراز عشق فکر کرد تا بتوان با خیال راحت خورد، خوابید، خواند، خندید و زندگی کرد (ر.ک مستور، ۱۳۹۹: ۳۸). مراد با این سخن نیچه موافق است که باید از زن‌های زیبارو بیشتر از هر چیز دیگری وحشت داشت، نه به‌خاطر خود زن‌ها، بلکه به‌خاطر چیزی که مردها از زن‌ها می‌سازند (همان، ۳۷).

بنابراین، ذهنیات مراد سرمه فاقد مؤلفه‌های مثلث عشق است و می‌توان گفت نگرش او در حیطهٔ عشق کذایی قرار می‌گیرد که محدود به روابط متقابل معمولی روزانه و رسمی است (ر.ک استرنبرگ، ۱۳۹٦: ۱۲٤). راوی برای معرفی بیشتر مراد سرمه، او را در سکوت شب با خود همراه می‌کند و ماجراهایی شبیه قصه‌های مرید و مرادی برای خواننده می‌گوید.

۳-۲-۵- کریم جوجو

کریم جوجو، تجربهٔ درونی و آزمون شخصی‌ای از عشق ندارد و راه او به‌سوی عشق مسدود است. کریم جوجو ثروت را مقدّم بر عشق می‌داند و قصهٔ عشق و زندگی او در به‌دست‌آوردن ثروت خلاصه می‌شود. چنین می‌نماید که برای کریم جوجو «وسوسهٔ عاشق‌شدن و فرار از عشق، مقاومت‌پذیر است» (باومن، ۱۳۸٤: ۳۰). او پول را آهن‌ربایی می‌داند که معشوقه‌ها را مثل برادهٔ آهن به پرواز درمی‌آورد و به‌سوی آدم ثروتمند می‌کشاند. کریم جوجو وجود پول را برابربودن با همه‌چیز می‌داند (ر.ک مستور، ۱۳۹۰: ۲۸). بدین‌ترتیب، مؤلفه‌های مثلث عشق در شخصیت کریم جوجو همانند مراد سرمه وجود ندارد و عشق در نزد او از نوع عشق کذایی است. کریم علاقه‌مندی هانی به پرستو را تلف‌کردن وقت و لیلی‌مجنون‌بازی می‌داند و هانی را به تجارت تشویق می‌کند. برای این شخصیت، توفیق مادی ارزش مهمی دارد و در روابط عاشقانهٔ انسان‌ها نیز می‌خواهد روال دادوستد رایج در بازار کالا را به‌کار بندد. کریم، مسائل اقتصادی را عنصر کلیدی در ازدواج می‌داند و مؤلفهٔ صمیمیت در نگاه او به‌صورت شراکت تجاری است که مقولهٔ ارزشمند آن پول است. شخصیت کریم جوجو توسط راوی با عنصر گفت‌وگو به خواننده شناسانده می‌شود.

٤- نتیجه‌گیری

رمان «عشق و چیزهای دیگر» به بررسی جایگاه عشق در زندگی انسان و تقابل آن با مسائل دیگر، از دیدگاه چند شخصیت داستانی می‌پردازد و نشان می‌دهد که وجود تنها یک مؤلفه در عشق‌ورزی، نمی‌تواند انسان را به تعالی و توازن برساند. در این رمان، مطابق با نظریهٔ استرنبرگ، سه نوع عشق بازتاب یافته است. روایت، شخصیت‌هایی را ترسیم می‌کند که در زندگی خود، عشق را بر امور دیگر برتر می‌دانند و همه‌چیز را در عشق می‌بینند. در مقابل آن، شخصیت‌هایی نیز هستند که در مواجهه با عشق، عناصر دیگری همچون ثروت، انتقام، روزمرگی یا جهان‌بینی را برتر می‌دانند؛ اما درنهایت هردو گروه درمی‌یابند که نه عشق و نه چیزهای دیگر به‌تنهایی یاریگر انسان و واقعیت زیستی او نیستند و تنها با تجمیع همهٔ مؤلفه‌ها است که می‌توان یک انسان تقریباً معمولی و طبیعی را متصور شد که می‌تواند زندگی عادی‌ای را برای خود ایجاد کند.

به‌منظور دسته‌بندی و تحلیل گونه‌های مختلف عشق در روابط شخصیت‌های اصلی رمان، جدول زیر براساس نظریهٔ عشق استرنبرگ تنظیم شده است. در این جدول، نوع عشقِ غالب در ارتباط هر شخصیت یا زوج شخصیت، باتوجه‌به مؤلفه‌های سه‌گانهٔ عشق (صمیمیت، تعهد، شور و اشتیاق)، شناسایی و طبقه‌بندی شده است.

جدول ۱- گونه‌شناسی عشق در روابط شخصیت‌های رمان

شخصیت / نوع عشق	عشق اسکندر خطی و پرستو	عشق هانی و پرستو	عشق موسی نقره و اقدس	عشق مراد سرمه	عشق کریم جوجو
توخالی					
سودایی	❊	❊			
دوست‌داشتن					
رمانتیک	❊	❊			
مشارکتی					
احمقانه					
کذایی				❊	❊
متعالی		❊	❊		

از میان هشت نوع عشق، می‌توان عشق‌ورزی پرستو و اسکندر در قبل از ازدواج را عشق سودایی (شور و اشتیاق بدون تعهد و صمیمیت) دانسته و عشق پرستو و هانی در بعد از ازدواج و همچنین عشق موسی نقره به اقدس را عشق متعالی (صمیمیت، تعهد، شور و اشتیاق) برشمرد.

عشق آغازین هانی به پرستو در پیش از ازدواج، از سر شیفتگی و دل‌باختگی است. این عشق هانی نسبت‌به پرستو نوعی عشق یک طرفه و سودایی است که در آن، بُعد شور و شوق (شهوت) بر روابط آن‌ها سایه افکنده است. هانی با جسارت فراوان علاقهٔ خود را به پرستو آشکار می‌کند و باور دارد اگر فرصت بیان این عشق از دست برود، قابل‌جبران نخواهد بود. همین کنش، پی‌رنگ روایت را به نقطهٔ اوج می‌رساند. این دل‌باختگی همراه با بی‌ثباتی شخصیت هانی، نشان از عشق واقعی او دارد.

پرستو با نقض عهدِ عشق، بی‌ملاحظگی نسبت‌به شخصیت هانی انجام می‌دهد. معشوقه، عاشق را ترک و به او جفا می‌کند و شخصیت عاشق را دچار بحران روحی می‌کند. هانی از نرسیدن به پرستو مجنون می‌شود.

اسکندر خطی به شخصیت پرستو و هانی احترام می‌گذارد و به احترامِ پرستو از هانی شکایت نمی‌کند. پرستو بعد از جداشدن از اسکندر، به شخصیتِ هانی احترام می‌گذارد و با او ازدواج می‌کند و درنهایت روایت با پایانی خوش تمام می‌شود.

عشق در باور مراد سرمه و کریم جوجو از نوع کذایی بوده که فاقد هرسه مؤلفهٔ مثلث عشق است.

هرچند سه مؤلفهٔ عشق، در شخصیت‌ها به‌ندرت به‌طور مساوی وجود دارد، یک ازدواج سالم و سازنده نیازمند حضور هرسه مؤلفه در کنار یکدیگر است.

۵- منابع

آذری، غلامرضا؛ نبیان، فاطمه. (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای ارتباطات غیر کلامی شخصیت‌های آثار برگزیدهٔ سیمین دانشور، *علوم اجتماعی، فرهنگ ارتباطات*، شمارهٔ ۲، صص ۱۰۳-۱٤٤.

احمدی‌خراسانی، نوشین. (۱۳۸۲). *زنان زیر سایهٔ پدر خوانده‌ها*، چاپ اوّل، تهران: توسعه.

استرنبرگ، رابرت‌جی. (۱۳۸۱). *عشق، داستان است*، ترجمهٔ فرهاد شاملو، چاپ اوّل، تهران: گُل‌شهر.

استرنبرگ، رابرت‌جی. (۱۳۹٦). *قصّهٔ عشق*، ترجمهٔ علی‌اصغر بهرامی، چاپ هفتم، تهران: جوانهٔ رشد.

باومن، زیگمونت. (۱۳۸٤). *عشق سیّال*، ترجمهٔ عرفان ثابتی، چاپ اوّل، تهران: ققنوس.

پورجوادی، نصرالله. (۱۳۸٤). *آشنایان ره عشق*، چاپ اوّل، تهران: نشر دانشگاهی.

راس، آلن، ا. (۱۳۸٦). *روان‌شناسی شخصیت (نظریه‌ها و فرایندها)*، ترجمهٔ سیاوش جمال‌فر، چاپ پنجم، تهران: روان.

سالمون، روبرت؛ نراقی، آرش. (۱۳۸٦). فضیلت عشق فلسفه و کلام، *کتاب نقد*، شمارهٔ ٤۳، صص ٥٦-۳۲۰.

صابری، علی‌محمد. (۱۳۸۹). *حدیث عشق (عشق از دیدگاه چهار متفکّر)*، چاپ اوّل، تهران: نشر علمی.

فروم، اریک. (۱۳۸۰). *هنر عشق‌ورزیدن*، ترجمهٔ پوری سلطانی، چاپ بیستم، تهران: مروارید.

مجد، امید؛ مجد، پروانه. (۱۳۹۰). نظریهٔ مثلث عشق استرنبرگ و انطباق آن با عقاید سعدی، علوم اجتماعی، زن در فرهنگ و هنر، دورهٔ دوم، شمارهٔ ٤، صص ۸۱-۸۹.

محمودی، غلامرضا؛ حافظ الکتب، لیلی. (۱۳۸۹). رابطهٔ سبک‌های عشق‌ورزی و رضایتمندی زناشوئی، *فصلنامهٔ تحقیقات روان‌شناختی*، دورهٔ دوم، شمارهٔ ٦، صص ۱۰-۱۱٤.

مستور، مصطفی. (۱۳۹۹). *عشق و چیزهای دیگر*، چاپ چهاردهم، تهران: چشمه.

وگلر، کریستوفر. (۱۳۸٦). *ساختار اسطوره‌ای در فیلم‌نامه*، ترجمهٔ عباس اکبری، چاپ اوّل، تهران: نیلوفر.

Lamy, L. (2009). *L'impact du soutien social sur la santé. In Jacques Lecomte (Dir.)*, Introduction à la psychologie positive. Paris: Dunod.
Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, Volume 93, Issue 2, 119.
Sternberg, R. J., & Barnes, M. L. (Eds.). (1988). *The psychology of love*. Yale University Press.
Sternberg, R.J. (2015). *Psychology*, translated by seyed kamakl kharazi, Tehran: samt.